

יזכור: הפתעת הדור הצעיר!

Category: חגים, יום כיפור

ביום הכיפורים מתגלה ה'יחידה' שבנפש. אנו חשים בה בבירור כאשר יהודים רבים באים לבית הכנסת, בשנה האחרונה היא קיבלה ביטוי עוצמתי בליבם של החיילים הלוחמים שמוסרים את נפשם עבור עם ישראל.

ההסתבכות של ר' מענדל פוטרפס

אני רוצה לחלוק אתכם סיפור על יהודי שחי ברוסיה בשנות הארבעים והחמישים של המאה הקודמת, שהיה לאחד מהחסידים המפורסמים ביותר בחב"ד בדור האחרון: ר' מענדל פוטרפס ע"ה.

מיד אחרי מלחמת העולם השנייה אישרה הממשלה הרוסית לאזרחי פולין שברחו לרוסיה בתקופת המלחמה מאימת הנאצים לחזור לפולין. חסידי חב"ד קפצו על ההזדמנות והחליטו שהם חייבים להפוך לאזרחי פולין, ובדרך זו לנסות לברוח מבית הסוהר הגדול בעולם שנקרא 'ברית המועצות'. קבוצה של חסידים החלה בעבודת זיוף פספורטים פולניים עבור משפחות של חסידים וכך להבריא את הגבול. זה היה מהלך מאוד מסוכן והם ידעו היטב שמי שייתפס יישלח לשנים רבות לסיביר.

אחד מאותם חסידים שהחליט לעשות הכול כדי לסייע לחסידי חב"ד ברוסיה לברוח משם כדי לחיות חיים יהודיים בגלוי היה ר' מענדל פוטרפס ע"ה. ואז הגיע התור שלו ושל משפחתו שיעזבו את רוסיה. אבל ליבו לא נתן לו לעזוב את החסידים שעדיין היו 'תקועים' שם, ולכן הוא החליט לשלוח את משפחתו, בעוד הוא נשאר מאחור כדי לעזור לאחרים להבריא את הגבול. הוא ידע שבכך הוא לוקח סיכון עצום משום שברגע שהממשלה תגלה את הרמייה הכול ייעצר והוא יישאר ברוסיה וייתכן שאף לצמיתות. למרות זאת הוא החליט שזה הדבר הנכון לעשות.

ר' מענדל שלח את משפחתו שהגיעה לאחר טלטולים רבים לאנגליה והתיישבה בלונדון, ואילו הוא עצמו נשאר ברוסיה. בסופו של דבר הוא החליט שהזמן שלו להתאחד עם משפחתו הגיע. הוא עלה על רכבת שנוסעת לפולין יחד עם עוד כמה חסידים עם מסמכים ותעודות שהעידו שהם אזרחי פולין. ואז בתחנה שלפני חציית הגבול, התפרצו לפתע לקרון הרכבת חיילים עם רובים שלופים ועצרו אותו ואת חבריו.

תשע שנים ישב ר' מענדל בבתי כלא בסיביר. בשנת 1953 סטאלין מת והוחלט לשחרר את האסירים הפוליטיים מבתי הכלא, ואז גם הוא שוחרר. אבל עדיין זה לא היה הסוף של הצרות שלו. רק ב-1964 הוא קיבל אישור יציאה מרוסיה ואז הוא התאחד עם משפחתו. בהמשך הוא

נשלח על ידי הרבי להיות משפיע בישיבת תומכי-תמימים בכפר חב"ד, ר' מענדל היה לאגדה חיה.

הרהורים בסיביר

באחת ההזדמנויות ר' מענדל סיפר על החוויות שלו ביום הכיפורים בסיביר: "כשנאסרנו וישבנו בכלא ובמחנות המעצר, כמובן לא השאירו בידינו סידורים או מחזורים. ואם בקשר לימים רגילים זכרנו בדרך כלל את מילות התפילה בעל פה, הרי הדבר היה הרבה יותר קשה משהגיעו הימים הנוראים, בהם מרבים בתפילות ובפיוטים ולא תמיד זוכרים את כולם בעל פה.

"כך ישבנו בדד במחנה העבודה בימים הנוראים, בלי טלית ומחזור, בלי מניין ושופר, וניסינו לדלות מן הזיכרון קטעים מן התפילות והפיוטים, בסופו של דבר הצלחנו איך שהוא לשחזר חלק מן התפילות. כמובן שבמצב כזה חושבים הרבה יותר על משמעותו של כל קטע מן התפילה. אם כבר נזכרים בו מנסים להתעמק במשמעותו של כל מילה.

"כך הגעתי לפיוט "וכל מאמינים", אחד מהפיוטים שנאמרים ביום הכיפורים. זהו פיוט שאומר שכל העולם מאמינים בכוחו של הקב"ה. חזרתי שוב ושוב על המילים בהם נזכרתי, במנגינה המיוחדת של הימים הנוראים, תוך התרפקות על כל מילה ושימת לב למשמעותה.

"ואז לפתע תוך כדי נגינת הפיוט, 'נופלת' בי לרגע איזושהי מחשבה בלב: האומנם? האם אכן "וכל מאמינים"? כל אותם בולשביקים, הקומוניסטים, האתאיסטים וכל השמות כיוצא בהן שהנני רואה ושומע (וסובל מהם קשות²) מידי יום ביומו, אלה הרומסים ברגל גאווה את כל הקדוש והיקר לעם ישראל, אלה הלועגים לכל דבר שריח אמונה נודף ממנו, הטוענים שיהדות אינה אלא "אופיום להמונים"³ האם אפשר לומר שאכן כל אלה מאמינים? האמנם "וכל מאמינים?!"

"אחרי מחשבה רבה הבהרתי לעצמי בצורה מוחלטת שאם בסידור כתוב כך, וודאי שכן הוא הדבר⁴ "וכל מאמינים".

כולם מאמינים!

"כמה ימים לאחר מכן, באחד הלילות שאחרי יום הכיפורים, שכבתי על משכבי בבקתת האסירים. ה'מיטות' שם היו שלש קומות של דרגשים שבלטו מקירות הצריף, ואני שכבתי על אחד הדרגשים התחתונים. לפתע אני שם לב, בשעה מאוחרת מאוד בתוך הלילה, כי ברנש מסוים מסתכל עלי במבט חזק מאוד. התחלתי לפחד ובהחלט היה לי ממה לחשוש במקומות כגון דא, בהם החיים לא היו שווים הרבה, ומעשי רצח של אסירים היו דברים שבשגרה. אותו אחד, נראה היה כגיבור שבשתי אצבעות יכול למולל פרעושים שכמותי. פניו היו דומות לרוצח.

"לפתע הוא יורד ממשכבו ומתקדם ישירות אל הדרגש שלי. חשבתי שחס ושלום זה הסוף. "אתה יהודי?", שאל אותי פתאום. לתדהמתי העצומה, אחרי תשובתי החיובית בשפה רפה, הוא עונה

"אחרי אתנחתא קלה הוא הוסיף ואמר ברוב התרגשות: "אתה יודע, אני צמתי ביום הכיפורים! כמובן שלא ידעתי מתי הוא יום הכיפורים, ואף לא חשבתי על כך, אבל כשהייתי במקום עבודתי בקבוצה בה אני מוצב, ראיתי קבוצה ובה כמה אסירים יהודים שקיבלו רשות "לטייל" בחצר במשך כרבע שעה תחת שמירה כבדה. ולמרות הסיכון הגדול, שמעתי לפתע אחד מהם לוחש לחבירו "מארגן איז יום כיפור!" (=מחר הוא יום כיפור).

"כששמעתי זאת ונזכרתי ביום הכיפורים, החלטתי שהפעם, דווקא כאן במחנה העבודה, אני יצום ביום הכיפורים! עשיתי את עצמי חולה ולא הלכתי לעבודה (איש לא חשד בי, שכן אינני נראה כלל כיהודי), ושכבתי כל היום על הדרגש. רציתי להתפלל, אבל לא ידעתי אף תפילה, ממש כלום. אימצתי את זכרוני שוב ושוב ולפתע נזכרתי בתפילה שסבתא לימדה אותי לומר בבוקר, מיד כאשר אני קם מהשינה: "מודה אני לפניך, מלך חי וקיים, שהחזרת בי נשמתי בחמלה, רבה אמונד". שכבתי, אפוא, כל היום במיטה, וחזרתי שוב ושוב עשרות ומאות ואולי אלפי פעמים "מודה אני לפניך מלך חי וקיים שהחזרת בי נשמתי בחמלה רבה אמונתך".

"שמעתי את סיפורו", מסיים ר' מענדל, "והפעם נעלמו להם כל הספיקות: אם גם הטיפוס הזה שכל מראהו מעיד על ריחוק וניכור מכל שביב של אמונה, אם גם הוא מאמין, בוודאי ובוודאי שהעניין נכון ומדויק" אכן "וכל מאמינים", כולם מאמינים. (מתוך הספר "ר' מענדל פוטרפס" עמ' 151)

היום של היחידה'

נשאלת השאלה, מה בעצם קרה לאותו יהודי, מאיפה הגיעה ההתעוררות הזאת?

בכל יום יהודי מתפלל שלש תפילות: שחרית, מנחה וערבית. בשבת אנחנו מוסיפים תפילה נוספת שאכן נקראת בשם תפילת 'מוסף'. פעם אחת ויחידה בשנה, ביום הכיפורים, אנו מתפללים חמש תפילות באותו היום, בנוסף לשלושת התפילות השגרתיות והתדירות, ובנוסף לתפילת מוסף של כל שבת ויום טוב. ביום כיפור אנו מוסיפים את תפילת נעילה שחותמת את היום הקדוש.

מדוע אנו מתפללים ביום כיפור חמש תפילות? מובא בתורת הקבלה שלנשמה היהודית ישנם חמש שמות: נפש, רוח, נשמה, חיה ויחידה. כלומר, כל נשמה מתחלקת לחמש דרגות. הדרגה הנמוכה ביותר היא 'נפש', מעליה 'רוח' ומעליה 'נשמה'. את השמות הללו אנו מוצאים בתורה עצמה. הקבלה מלמדת אותנו על שתי הדרגות העליונות שבנשמה שנקראים בשם חיה ויחידה.

מסביר הרבי (תורת מנחם כרך טז עמ' 212) שביום כיפור כל תפילה היא כנגד דרגה אחת בנשמה. בליל יום הכיפורים התפילה הראשונה היא כדי לטהר את דרגת ה'נפש' שהיא הדרגה הנמוכה ביותר בנשמה שנמצאת גם בבעל חי. בתפלת שחרית אנו מתקנים את דרגת ה'רוח'

שבנשמה. תפילת מנחה היא כנגד דרגת 'נשמה'.

בתפילת מוסף אנו מתחברים לדרגת 'חיה' שבנשמה ובתפילת נעילה, או אז אנו מגלים את עצם הנשמה, דרגת 'יחידה', ולכן אנו מסיימים את תפילת נעילה בקריאת "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד" כשה"אחד" של הקב"ה וה"יחידה" של היהודי מתאחדים ומתעצמים זה בזה. ניתן לראות במוחש שבשעה שיהודים מכריזים שמע ישראל בשעת תפילת נעילה הם עומדים בדרגה הכי רוחנית ועליונה שלהם מכל השנה. ביום כיפור מתגלה החיבור 'העצמי' שבין עם ישראל לאביהם שבשמים, 'הניצוץ האלוקי' שחבוי בתוך הנשמה של כל יהודי, ומשום כך גם יהודים שבדרך כלל לא שייכים ליהדות בגלוי, ביום כיפור הם באים להתפלל בבית הכנסת.

וזה מתבטא, אומר הרבי: "גם בתופעה המיוחדת שב"הזכרת נשמות" ביום הכיפורים, שלא מצינו בשאר ימים טובים שבהם מזכירים נשמות. ישנם יהודים אשר מבלי הבט על מעמדם ומצבם במשך כל ימות השנה, באים הם ביום הכיפורים לבית-הכנסת לערוך 'הזכרת נשמות' עבור הוריהם או זקניהם ועד כדי כך שיעוד משך זמן לפני יום הכיפורים דואג הוא "לקנות" מקום בבית-הכנסת.

"זאת אומרת: ביוהכ"פ [אחת בשנה] מרגיש כל אחד ואחד מישראל שמקומו וביתו האמיתי, אשר שם מתאחד הוא עם כל בני ישראל, כולל עם הנשמות הנמצאות בעולם האמת עד ראשית כל הדורות [הרי זה ב"מקום קדוש", בית-כנסת] ולכן, הרי הוא מתכוון בעצמו ומכין את בני ביתו לקראת יום הכיפורים, בידעו שזהו יום מיוחד משאר ימות השנה [אחת בשנה], ויחודו של יום זה מתבטא בהתאחדות עם שאר בני ישראל במקום קדוש. ובזה רואים את גודל העילוי באחדותם של ישראל הנפעלת ביוהכ"פ [אחת בשנה] (תו"מ תשמ"ג ח"א עמ' 56).

'היחידה' שהתגלתה בשמחת תורה

בשנה האחרונה הנקודה של ה"יחידה" התגלתה לא ביום הכיפורים אלא דווקא בשמחת תורה בשביעי לאוקטובר, אז התגלה הכוח הנפלא שטמון בכל יהודי. פתאום התגלתה סולידריות יהודית שלא ראינו מאז מלחמת יום כיפור. כשפרצה מלחמת רוסיה-אוקראינה לדוגמה, הרבה אזרחים ברוסיה עשו הכל כדי לברוח משם ואילו בישראל קרה ההיפך לגמרי, שלוש מאות אלף ישראלים הפכו את העולם כדי שהם יוכלו לחזור לארץ הכי מהר שאפשר. הם ישבו על רצפת המטוס או בכל דרך אפשרית אחרת, הכול כדי להציל את העם היושב בציון. יהודים מכל העולם התגייסו לעזור לישראל, ואומרים שהעם היהודי תרם מיליארד דולר לישראל בשנה האחרונה.

אבל התגלית הכי מרעישה זה הדור הצעיר, אלו שכולם טענו שהם עסוקים עם הסמארטפונים ושום דבר אחר לא מעניין אותם. "הם מפונקים", טענו המבוגרים יותר. "הם קיבלו הכול על מגש של כסף, אין להם את זה, הם לא יעמדו במאמץ המלחמתי". והנה להפתעת כולם התברר שדווקא הדור הצעיר מוסר את נפשו להגנת העם והארץ ונלחם במשך שנה שלימה במסירות נפש שלא בטוח שהמבוגרים היו עומדים בה. היחידה שבנפש, כוח מסירות הנפש שטמונה בכל יהודי

התגלתה והיא מאירה באור יקרות. כל ההורים של אותם צעירים יכולים וצריכים להיות גאים בילדים שהם גידלו.

אנו באים היום לקב"ה ואומרים לו: שנה שלמה העם הזה עומד בדרגה שבדרך כלל יהודי נוגע בה רק ביום הכיפורים. אנא שתעמוד לנו זכות המסירות נפש של הדור הצעיר ובזכות זה נזכה לשנה של ברכה ושמחה, והעיקר שנה שלא נדע ממלחמות, סבל וצער במהרה בימינו, אמן.